

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER FİLİSTİN PAYLAŞIM PLANI'NA KADARKİ SÜREÇTE İNGİLTERE VE AMERİKA TARAFINDAN ÖNERİLEN TAKSİM PLANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME (1937-1948)

Gürkan karababa

The World Islamic Sciences & Education University (WISE),
Faculty of Graduate Studies, JORDAN
gurkankarababa@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0008-1344-3114>

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi
Received / Makale Geliş Tarihi: 02/10/2024
Accepted / Kabul Tarihi: 11/12/2024
<https://doi.org/10.26791/sarkiat.1560214>

Bu çalışma Giresun Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından 07-08 Mart 2024 tarihinde icra edilen Uluslararası Geçmişten Günümüze Filistin Sempozyumu'nda tarafımızdan sunulan "Ürdün Haşimi Krallığı'nın Filistin Konusundaki Tutumu (1936-1950)" isimli tebliğden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Filistin Paylaşım Planı'na Kadarki Süreçte İngiltere ve Amerika Tarafından Önerilen Taksim Planları Üzerine Bir İnceleme (1937-1948)

Öz

Osmanlı Devleti'nin Bilâdü'sh-Şam bölgesinden çekilmesinin ardından bölgeyi işgal eden İtilaf devletleri, bölgedeki halklara kendi bağımsız ulusal devletlerini kurma sözü vermişlerdir. Bu çalışmada Filistin'in bölünmesine yönelik 1937-1948 yılları arasında İngiltere ve müttefikleri tarafından sunulan projelerin, bölgedeki tarihsel, politik ve sosyolojik değişimlerin yanı sıra BM sunduğu Taksim Planı'nın perde arkasını ortaya koyması açısından önemli olduğu ileri sürülmektedir. Hazırlanan proje ve taksim tekliflerinin detaylarını incelemeyi hedeflediğimiz bu çalışma, ilk olarak Osmanlı sonrasında taksim projelerinin ortaya atıldığı süreye kadar Filistin'in geleceği konusunda yapılan girişimleri, ardından da Filistin'in taksimine yönelik İngiliz ve Amerikan hükümetlerinin önerdikleri projelerin içeriklerini irdelleyecektir. *İngiliz mandasının bölge halkı arasındaki tarihsel, sosyal ve kültürel birçok ortak değeri görmezden geldiği bu projelerin Filistin taksiminde başta İngilizler olmak üzere Amerikan ve diğer müttefiklerin Filistin meselesine yaklaşımını ve benimsedikleri siyaseti ortaya koyması açısından önemlidir.* Araştırmada, veri toplama ve analiz etme yöntemlerin faydalanılarak elde edilen sonuçlar metne tarafsızca yansıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ortadoğu, Birleşmiş Milletler, İngiltere, Filistin, Taksim Planı.

A Study on The British And American Proposed Partition Plans Until The United Nations Partition Plan For Palestine (1937-1948)

Abstract

Following the withdrawal of the Ottoman Empire from Bilād al-Sham, the Allied powers occupying the region promised the peoples of the region to establish their own independent national states. It argues that the projects presented by Britain and its allies between 1937 and 1948 for the partition of Palestine are important in terms of revealing the historical, political and sociological changes in the region as well as the behind-the-scenes of the UN's Partition Plan. First, it will first examine the initiatives made for the future of Palestine from the post-Ottoman period until the period when the division projects were put forward, and then the content of the projects proposed by the British and American governments for the division of Palestine. These projects, in which the British mandate ignored many common historical, social and cultural values among the people of the region, are important in terms of revealing the approach and policy adopted by the British, American and other allies, especially in the division of Palestine. The results obtained by using data collection and analysis methods in the research are reflected in the text impartially.

Keywords: Middle East, United Nations, Great Britain, Palestine, Partition Plan.

GİRİŞ

Filistin bölgesi, sahip olduğu dini ve tarihi önem sebebiyle Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam dinleri için kutsal kabul edilen bir yerdir.¹ Özellikle, Kudüs'ün peygamberler diyarı olarak meşhur olması, Müslümanların ilk kiblesi olan Mescid-i Aksa'nın İslam'ın en kutsal üçüncü mekânı olarak zikredilmesi ve Miraç hadisesinin burada gerçekleştiğine inanılması sebebiyle Müslümanlar bölgeye ayrı bir önem vermişlerdir.² Tarihi süreç içerisinde İslam dünyasının önemli kültürel ve dini merkezlerden biri haline gelen Kudüs, bazı dönemlerde Müslüman ve Haçlı çatışmalarının merkezi haline gelmiştir. Bu savaşların neticesinde bölge belirli aralıklarla Müslüman ve Hristiyan hakimiyetine girmiştir.³

Tarihi süreçte farklı devletlerin hakimiyetinde bulunan bölge, daha sonra uzun yıllar boyunca Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. Ancak 19. yüzyılda meydana gelen bazı gelişmeler, Osmanlı himayesindeki bölgeyi tehdit etmeye başlamıştır. Özellikle dünyada etkisini arttıran milliyetçi akımların etkisiyle Avrupa'da ortaya çıkan Yahudi milliyetçi gruplar örgütlenmeye gitmiş ve Filistin'de bağımsız bir Yahudi devleti kurma düşüncesiyle Siyonist hareket ortaya çıkmıştır. 29 Ağustos 1897'de toplanan I. Siyonist Kongresi'nde Filistin topraklarının satın alınması, bu alımlara finansal destek sağlayacak bir fon oluşturulması, satın alınan topraklarda bir Yahudi devletinin kurulmasına yönelik çalışmaların yapılması gibi kararlar alınarak bağımsız Yahudi devletini kurma planına dair somut adımlar atılmıştır.⁴

Diğer yandan 20. yüzyılda Filistin bölgesindeki bazı dini önderler ve kabile liderleri buralara gelen Avrupalı devlet yetkilileriyle yaptıkları anlaşmalar sonucunda Osmanlı aleyhine bir siyaset izlemiştir. Bu durumun, o dönem dünyada ve bölgede meydana diğer gelişmelerle birleşmesi Osmanlı'nın Filistin ve Şam bölgesi üzerindeki hakimiyetini kaybetmesine neden olmuştur.⁵ I. Dünya Savaşı'ndaki yenilgiden sonra bölgeden çekilen Osmanlı'nın toprakları İngiliz ve Fransızlar tarafından paylaştırılmış ve buralarda manda yönetimleri kurulmuştur. Osmanlı'ya karşı benimsenen bu olumsuz tavır ve İtilaf devletlerinin bölgeyi işgali sonucunda bölgedeki istikrarsızlıktan faydalanan Yahudiler edata Filistin bölgesine akın etmişlerdir.⁶

Osmanlı sonrası yeni sistemin hâkim güçlerinden biri olan İngilizlerin, savaştan önce bölgedekilere verdikleri bağımsız bir Arap devleti kurma sözünü⁷ yerine getirme konusunda ağır davranması ve Arapların bu konudaki isteklerini her seferinde ertelemesi bölgede huzursuzlukların çıkmasına yol açmıştır. Buna Filistin'e dışarıdan gelen Yahudi göçleri de eklenince bölgede sürtüşmeler başlamış hatta taraflar (İngiliz-Arap-Yahudi) arasında bazı silahlı çatışmalar çıkmıştır.⁸ İngiltere ise bölgede artan bu gerilimi sonlandırmak ve yaklaşan II. Dünya Savaşı'nın oluşturduğu zorlu süreçten kurtulmak için Filistin meselesini uluslararası arenaya taşımak istemiştir. Böylece İngiliz hükümeti bölgedeki çatışmaları kendi lehine bitirmek ve manda yönetiminin geleceğini netleştirmek için Filistin bölgesinin taksimine yönelik bazı girişimlerde özellikle de taksim projeleri hazırlanmasında aktif rol oynamıştır.

1. Filistin Bölgesi'nde Taksim Planlarına Giden Yolda Gerçekleşen Önemli Olaylar

Filistin'in taksimi konusunda önerilen projelerin öncesinde yaşanan en önemli gelişmelerin başında *McMahon-Şerif Hüseyin yazışmaları* gelmektedir. Bu yazışmaların dışında *Sykes-Picot Anlaşması* (1916), *Balfour Deklarasyonu* (1917), I. Dünya Savaşı sonrası Osmanlı'nın bölgeden çekilmesi (1914-1918), *San Remo Konferansı* (1920), *Kahire Konferansı* (1921), *Doğu Ürdün Emirliği*'nin kurulması (1921) ve *Büyük Filistin Ayaklanması* (1936-39) gibi önemli

- 1 Bakınız: Ümrân Çokdoğan, "Dinler Açısından Kudüs ve Önemi", *Kadim Akademi SBD* 8/1 (02 Temmuz 2024), 20-29.
- 2 Bakınız: Abdullah el-Khatip, "Kur'an'da Kudüs", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (30 Haziran 2004), 112-120.
- 3 Bakınız: Ergin Ayan, "Selçuklular, Fatimiler Arasında ve Haçlılar Arasında Kudüs", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi* 2/1 (19 Haziran 2019), 3-10.
- 4 Nahum Sokolow, *History of Zionism 1600-1918* (London: Longmans, 1919), XXIV; Mim Kemal Öke, *Filistin Sorunu Siyonizm'den Uygurluklar Çatışmasına* (İstanbul: Ufuk Kitapları, 2002), 36.
- 5 Emir Şekip Arslan, *Bir Arap Aydınının Gözüyle Osmanlı Tarihi ve I. Dünya Savaşı Anıları*, çev. Selda Meydan - Ahmet Meydan (İstanbul: Çatı Kitapları, 2005), 408; Roger Ford, *Ortadoğu'da Birinci Dünya Savaşı*, çev. Nurettin Elhüseyni (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2009), 357-383.
- 6 Bakınız: Tuğba Karabulut, "Filistin'e Yapılan Yahudi Göçleri ve Toprak Satış Meselesi", *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi* 6/4 (24 Ekim 2023), 58-60.
- 7 J. Timothy Paris, *Britain, the Hashemites and Arab Rule, 1920-1925: The Sherifian Solution* (Israeli History, Politics, and Society) (London: Frank Cass Publishers, 2003), 19-40.
- 8 Maan Abu Nowar, *The Struggle for Independence 1939-1947: A History of the Hashemite Kingdom of Jordan* (Lebanon: Ithaca Press, 2006), 189-226.

gelişmeler de yaşanmıştır. Bahsi geçen gelişmelerin temelinde gelecekteki Filistin hakimiyetinin kime verileceği konusu yatmaktadır. Bu gelişmeler incelediğinde Osmanlı sonrası Filistin-Şam hakimiyeti hakkında aşağıdaki hususların öne çıktığı görülmektedir:

I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği 1915 yılında İngiltere'nin Mısır Valisi Henry McMahon ile Hicaz Emiri Şerif Hüseyin arasındaki mektuplaşmada Araplara, Osmanlı Devleti ile savaşmaları halinde Mekke Şerifi'nin önermiş olduğu sınırlar içerisinde, müttefik İngiltere ve Fransa'nın belirtilen bu sınırlar içerisindeki çıkarlarının gözetilmesi şartıyla bağımsız bir Arap Krallığı kurulacağı vadedilmiştir.⁹ Yine, 16 Mayıs 1916 tarihli *Sykes Picot Anlaşması*'nda, Osmanlı'nın toprakları Rusya, İngiltere ve Fransa arasında paylaştırılmış, Şam ve Hicaz bölgesindeki topraklar Fransa ve İngiltere'ye verilmiş ve bu topraklarda bu iki devlet kontrolünde tek bir Arap devletinin kurulması taahhüt edilmiştir. Üç semavî din için de kutsal kabul edilen Kudüs'ün bulunduğu Filistin ise, uluslararası bir yönetime devredilmektenmiştir.¹⁰

İngiliz Dışişleri Bakanı Balfour'un girişimleriyle ortaya konulan ve Filistin topraklarında bir Yahudi yurdunun kurulmasının İngilizler tarafından desteklendiği 2 Kasım 1917 tarihli *Balfour Deklarasyonu* ile Filistin bölgesi Yahudi göçlerine açık hale getirilmiş¹¹ ve bölgeye gelen Yahudiler kendi içlerinde güvenliği sağlamak amacıyla Haganah, Palmah, Irgun gibi çeşitli örgütler kurmuşlardır.¹² Göçlerin yaşandığı bu dönemde bölge halkının bazıları tapulu arsalarını Yahudilere satması, bölgeye gelen Yahudilerin yerleşmesine bu göçlerin daha da artmasına hız kazandırmıştır.¹³ Bölgede artmaya başlayan Yahudi nüfusu, Filistinler tarafından büyük bir tehlike olarak görülünce mevcut olan Yahudi-Arap çatışmaları iyice artmıştır.¹⁴ Yahudilerin deklarasyonda geçen “milli yurt oluşturma” ifadesini “Yahudi devlet kurulması” şeklinde yorumlaması sonucunda ilerleyen süreçte bir iç savaşa dönüşmüş ve her iki taraftan yüzlerce kişi ölmüştür.¹⁵

18-26 Nisan 1920'deki *San Remo Konferansı*'nda Filistin'de ise bir İngiliz mandası kurulması kararının alınması¹⁶ 1921 *Kahire Konferansı*'nda gerçekleştirilen gizli konferanslar sonunda Mekke Şerifi Hüseyin'in oğullarına Irak ve Ürdün'ün sembolik liderliğinin teklif edilmesi ve Kudüs'te yapılan sonraki görüşmelerde Churchill ve I. Abdullah arasında Ürdün'ün Filistin dışında bir Arap ülkesi olarak Filistin manda bölgesine kabul edilmesi konusunda karşılıklı mutabakatın sağlanması bölgenin geleceğini iyice şekillendirmeye başlamıştır.¹⁷ Daha sonra Fransızların Mayselun Savaşı'nda Suriye Krallığı'na son vermesi üzerine sahipsiz kalan Ürdün topraklarında I. Abdullah tarafından 11 Nisan 1921 yılında İngiliz manda yönetimine bağlı olarak *Doğu Ürdün Emirliği* kurulmuştur.¹⁸ 1936 yılına gelindiğinde ise, Filistinli Arapların İngilizlerin manda idaresine karşı Arap bağımsızlığını tesis etmek ve bölgede bir Yahudi devleti oluşturulmasına yönelik izlenen politikaları sona erdirmek amacıyla 1936-1939 Arap Ayaklanmaları (Büyük Ayaklanma) başlatılmıştır.

Daha sonra Kudüs baş müftüsü ve Arap Yüksek Komitesi (AYK)'nin kurucusu olan Emin el-Hüseyinî (ö.1974)'nin

- 9 Michael D. Derdine, *Redrawing the Middle East: Sir Mark Sykes, Imperialism and the Sykes-Picot Agreement* (London: I.B. Tauris, 2018), 50-68; Victor Kattan, *From Coexistence to Conquest: International Law and the Origins of the Arab-Israeli Conflict 1891-1949* (London: Pluto Press, 2009), 98-116.
- 10 Derdine, *Redrawing the Middle East*, 69-87; David Fromkin, *A Peace to End All Peace: The Fall of the Ottoman Empire and the Creation of the Modern Middle East* (New York: Henry Holt and Company, 2001), 119-206; Martin Sicker, *The Middle East in the Twentieth Century* (Westport: Praeger Publishers, 2001), 1-76.
- 11 Derdine, *Redrawing the Middle East*, 172-195.
- 12 Yehuda Bauer, “From Cooperation to Resistance: The Haganah 1938-1946”, *Middle Eastern Studies* 2/3 (1966), 182-210; J. Bowyer Bell, *Terror Out of Zion: The Shock Troops of Israeli Independence* (London: Avon Books, 1985), 13-74; Mete Sağlam, “İngiliz Manda Yönetimi Altındaki Filistin'de Yahudilerin Uyguladığı Baskı ve Şiddet (1920-1948)”, *Abant Sosyal Bilimler Dergisi* 23/3 (30 Kasım 2023), 1668-1673.
- 13 Arieh L. Avneri, *The Claim of Dispossession: Jewish Land-Settlement and the Arabs 1878-1948* (New Jersey: Rutgers—The State University, 1982), 180-233; Ömer Sâlih Ali el-'Umeri, *el-Ürdün ve 'l-Kadiyyetu 'l-Filistiniyye (Dirâse fi 'l-Mevkif min Meş'ari 'l-Tesviyye)* (Amman: Vizaretü's-Sekâfe, 2021), 69.
- 14 Mehmet Ali Duran, “Filistin'de Yaşanan Arap-Yahudi Çatışmaları Özelinde Peel Komisyonu Kararları ve Arapların Türkiye'den Beklentileri (1929-1939)”, *Filistin Araştırmaları Dergisi* 10 (31 Aralık 2021), 60-66.
- 15 Itzhak Galnoor, *The Partition of Palestine: Decision Crossroads in the Zionist Movement* (New York: State University of New York Press, 1995), 35-36.
- 16 Ömer Osman Umar - Melek Yenisu, “Gizli Antlaşmalar Çerçevesinde San Remo Konferansı'nda Ortadoğu'yu Şekillendirme Çabaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 36/101 (2020), 53-59.
- 17 Yusuf Turan Çetiner, “Yüzyıl Önce: ‘Büyük Güç’ Kurguları ve 1921 Kahire Konferansı”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 69 (25 Kasım 2021), 190-193; Christopher Hugh Sykes, *Crossroads to Israel* (London: Indiana University Press, 1973), 56-74.
- 18 “Jordan - History - The Making of Transjordan” (05 Temmuz 2024); Hayriye Yılmaz Odabaşı, “Avrupa Emperyalizmi ve Suriye Direnişi (1919-1922): Türk Millî Mücadelesiyle Ortaklıklar ve Ayrılıklar”, *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7 (2018), 195-200.

16 Mayıs 1936 tarihini “Filistin Günü” olarak ilan edip genel bir grev çağrısında bulunması süreç içerisinde Filistinliler ile İngiliz kuvvetleri arasında şiddet eylemlerine dönüşmüştür. Bu eylemler karşısında İngiliz ordusu ayaklanmayı bastırmak, Arap halkını korkutmak ve isyana halkın desteğini kesmek için sert tedbirlere başvurmuş hatta bu ayaklanmaları Avrupa’da Yahudilere karşı sürdürülen Nazizmle özdeşleştiren Yahudilere para ve silah desteğinde bulunmuştur.¹⁹ Vahşice bastırılan bu ayaklanmaların sonucunda birçok Filistinli Arap ya yaralanmış ya öldürülmüş ya da sürgün edilmiştir. Yine, bu dönemde bölgeye gönderilen komisyonların raporlarında gerilimden Araplar sorumlu tutulmuş ve Yahudilerin yönetiminde söz sahibi olacakları bir Yahudi devletinin kurulması gerektiği vurgulanmıştır.²⁰

Özetle, Osmanlı İmparatorluğu’nun Birinci Dünya Savaşı’ndaki yenilgisi, Arap coğrafyasında köklü değişikliklere neden olmuş, savaşın galip güçleri İngiltere ve Fransa bu topraklarda kendi çıkarlarına uygun yeni bir düzen kurmuşlardır. *Sykes-Picot Anlaşması*, *Balfour Deklarasyonu* ve *San Remo Konferansı*’yla tescil edilerek uluslararası meşruiyete kavuşturulan bu girişimlerin sonucunda bölge İngiltere ve Fransa mandası altına alınmış, Araplara verilen bağımsız büyük devlet kurma sözü unutulmuş ve Filistin’de bir Yahudi devletinin kurulması sözü verilmiştir. Müttefik olan İngiltere ve Fransa tarafından benimsenen bu siyasetin ortaya çıkardığı belirsizlik üzerine bölgenin geleceğini taraflar nezdinde netliğe kavuşturmak amacıyla 1921’de *Kahire Konferansı* düzenlenmiştir. Düzenlenen bu konferansın sonunda Şerif Hüseyin’in iki çocuğundan Faysal’a Irak hakimiyeti verilirken Abdullah’a Filistin mandasına bağlı ancak Filistin’den ayrı tutulacak olan *Doğu Ürdün Emirliği*’nin idaresi verilmiştir. Böylece Şerif Hüseyin-McMahon yazışmalarından beri Araplara vad edilen bağımsız devletin toprak bütünlüğü parçalanırken Yahudi devletinin kurulması fikri canlılığını korumuştur. Yaşanılan bu gelişmeler bölgedeki İngiliz, Arap ve Yahudi unsurlar arasında önce sürtüşmelere ardından ise silahlı çatışmalara yol açmıştır. İşte bu güvensiz ortamda sükûneti sağlamak ve yaklaşan II. Dünya Savaşı için manda yönetimlerindeki gücünü pekiştirmek isteyen İngiliz hükümeti Filistin’deki çatışmaları kendi lehine bitirmek amacıyla 1937-1948 yılları arasında çeşitli komisyonlar kurmuş ve raporlar hazırlatarak Filistin taksimi konusunda plan ve projeler sunmuştur.²¹

2. Filistin Taksimi Konusunda İngiliz ve Amerikan Hükümetlerinin Girişimleri (1937-1948)

2.1. İngiltere Kraliyet Komisyonu ve Peel Komisyonu (1937)

Filistin’in taksimi konusunda yapılan ilk girişim olarak kabul edilebilecek olan bu komisyonun görev yetkisi oldukça geniştir. Söz konusu bu heyet, *Büyük Filistin İsyanı* sonrası bölgede uzun süre devam eden Arap ayaklanmasının ana sebeplerini tespit etme, bölge üzerindeki İngiliz manda yönetiminin işlerliğinin gerçekleştirilmesi ve uygulanmasında Arap veya Yahudi tarafına haksızlık yapılan bazı kanunların doğru şekilde açıklanması, mevcut bazı haksızlıkların ortadan kaldırılması ve Filistin’de yerleşik olan tüm halklar arasında adaleti inşa etme gibi büyük hedefleri gerçekleştirmek için bölgeye gönderilmiştir.²²

Bölgeye gelen Peel Komisyonu’nu Araplar pek ciddiye almazken Yahudi tarafı bunu bir fırsat olarak görüp gerekli şikâyet ve taleplerini iletmıştır. Daha sonra araya giren Arap devletlerinin tavsiyesi üzerine Araplar da komisyona istek ve şikâyetlerini iletmışlerdir. Araplar, Yahudilerin göçüne engel olunmaması, Arap topraklarının Yahudilere satışının engellenmemesi, İngilizce ve İbranice’nin resmi dil olarak kullanılması, İngiliz ve Yahudi subayların yüksek konumlarda istihdamına karşılık Araplara bu memuriyetlerin verilmemesi, Filistin’de topraksız bir Arap halkın ortaya çıkması ve Yahudilerin Arap işçi çalıştırmaktan kaçınmaları konularında şikâyetle bulunmuşlardır.²³ Bölgedeki karışıklığın asıl sebebini Balfour Deklarasyonu’na karşı çıkan ve manda yönetimine muhalefet eden Araplar olduğunu savunan Yahudiler ise, Manda yönetiminin isyanları bastırmadaki acizliği, İngiliz idaresinin bölgede bir Yahudi devleti kurulması konusundaki isteksizliği, Yahudi göçüne engel olunması, manda memurlarının Arap sempatizanlığı, manda yönetiminin Arap eylemlerine boyun eğmesi ve Kudüs müftüsü Emin el-Hüseynî’ye müsamaha göstermesi ve

19 Benny Morris, *Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881-1999* (New York: Vintage, 1999), 132-136.

20 Walter Hollstein, *Filistin Sorunu: Filistin Çatışmasının Sosyal Tarihi*, çev. A. Cemal Ertuğ (İstanbul: Yücel Yayınları, 1975), 163-164.

21 Kadir Kasalak, “İngilizlerin Filistin Politikası ve Filistin Mandası”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* 25 (2016), 74-75.

22 el-’Umeri, *el-Ürdün ve l-Kadiyyetu l-Filistiniyye*, 39-40; Laila Parsons, “The Secret Testimony of The Peel Commission (Part I): Underbelly of Empire”, *Journal of Palestine Studies* 49/1 (2019), 7.

23 Celâl Tefvik Karasapan, *Filistin ve Şark-ül-Ürdün* (İstanbul: Ahmed İhsan Matbaası, 1942), 2/173; Zvi Elpeleg, *Filistin Ulusal Hareketinin Kurucusu Hacı Emin el-Hüseynî*, çev. Dilek Şendil (İstanbul: İletişim Yayınları, 1999), 86-88.

Ürdün topraklarının da Yahudi göçlerine açılması konularında istek ve şikayetlerini iletmışlerdir.²⁴

Peel Komisyonu'nun Arap ve Yahudilerin ifadeleri ve şahitlikleri doğrultusunda hazırladığı ve 7 Temmuz 1937 yılında yayımlanan komisyon raporunda, Filistin'in Arap devleti, Yahudi mıntıkası ve manda yönetimine bağlı bölge olmak üzere üç kısma ayrılması teklif edilmiştir. Bu plana göre, Arap devletinin sınırları Nablus'un belirli bazı bölgeleri ile Ramallah, Halil, Beerşeba, Cenin, Tulkarm, Yafa, Raml, Kudüs ve Beytüllahim şehirlerini kapsamaktaydı. Yahudi mıntıkası Aka ve Cenin'in belirli bölgeleri ile Safed, Tiberya, Nasıra, Hayfa, Beysan ve Ramla şehirlerinden oluşmaktaydı. İngiliz mandasının sınırları ise kutsal mekanlarla bazı stratejik bölgeleri içermektedir.²⁵

Tavsiye edilen taksim planıyla, bir yandan Arap Bölgesi'nin artık Yahudi Bölgesi'nin vergilerinden yararlanamamasını, Yahudilerin, kendilerine verilen bölgede yeni bir egemenlik hakkı elde etmesini, Yahudi yerleşim alanlarının genişlemesinin ve Yahudi göçlerinin önünü açmanın yanı sıra Yahudilerin kendi bölgeleri dışındaki Arapların refahını artırmaya yardımcı olma konusundaki sorumluluklarından kurtulmalarını öngörmüştür.²⁶ Önerilen plan bölgeyi Arap ve Yahudiler arasında bölüp ayrı devletler kurmalarını desteklerken çatışma noktaları olan kutsal mekanların bulunduğu Kudüs civarını İngiliz manda yönetimine bırakmıştır. Bu planla, Galile Gölü ve batısında kalan Hayfa ve biraz daha güneye sarkan Tel Aviv bölgesinde Yahudi devleti kurulması öngörülürken diğer toprakların Araplara bırakılması düşünülmüştür. Yine, Yahudilere deniz kenarındaki liman şehirleri verilirken Araplara daha çok kara şehirleri verilerek nispeten denizden uzaklaştırılmışlardır. Manda yönetimine ait alan ise Arap ve Yahudi iki bölgeyi birbirinden ayıran ve kutsal mekanların bulunduğu Kudüs'ten batıdaki sahil şeridine doğru bir koridor uzatılmıştır. Aynı zamanda komisyona göre paylaşmanın yapılabilmesi için bölgeler arasında Arap ve Yahudi nüfusları mübadelesi gerekiyordu. Dikkat çeken bir diğer önemli konuda Kudüs'ün Arap devleti sınırlarına dahil edilmesidir.²⁷

Görüldüğü üzere, önerilen plan her ne kadar bölgedeki çatışmaları bitirip barış ve huzuru tesis etme gibi bir hedefle takdim edilse de aslında İngiliz hükümetinin çıkarları doğrultusunda ve taraflı bir şekilde hazırlanmıştır. Bölgedeki siyasi, demografik ve coğrafi dengeleri önemli ölçüde değiştirecek nitelikteki bu planla büyük oranda Yahudilerin lehine bir siyaset izlenmiş ve onlara bazı ayrıcalıklar verilmiştir. Bu planla denizden uzaklaştırılan Arapların yerleşim yerlerinde yaşanabilecek muhtemel siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlar görmezden gelinmiştir. Ayrıca, İngiltere'nin Yahudi ve Arapların çatışmalarına mahal vermemek adına kutsal mekanları kendi hakimiyetine alması ise onun bölgede kalmayı meşrulaştırması olarak değerlendirilmelidir.

İngiliz hükümeti, raporda yayınlanan bölünme planını prensipte onaylasa da Arap ve Yahudi taraflarının itirazları ve rapora yönelik olumsuz tavırlarından dolayı konunun daha ayrıntılı araştırılması için 1938'de Woodhead Komisyonu'nu bölgeye göndermiştir.

2.2. Woodhead Heyeti (1938)

4 Ocak 1938 tarihinde İngiltere tarafından oluşturulan bu heyetin amacı, önceki Peel Komisyonu tarafından Filistin'in taksimine yönelik yapılan planın uygulanması ve icrasının imkanını sorgulamak ve İngiliz hükümete detaylı bir rapor sunmaktır. Komisyon araştırmanın sınırlarını, Filistin ve Doğu Ürdün'deki toplulukların önerilen taksimle ilgili düşünce ve önerilerin alınması gibi geniş bir başlıkla ifade etmiştir. Detaylarına bakıldığında ise, komisyonunun Arap ve Yahudilerin devlet kurma girişimlerini desteklemesi noktasında yapılabilecekleri, birbirinden ayrılan Arap ve Yahudi taraflarından diğerine geçişin engellenmesi ve kutsal mekanlar konusunda İngiliz manda yönetiminin sözcü olması gibi konularda incelemelerin yapılması hedeflenmiştir.²⁸ Özellikle vadedilen bağımsız Yahudi devletinin sınırlarını, Arap ve Yahudilerin tutumu, kurulacak Yahudi devletinin sınırları içerisinde kalacak olan Arap azınlık, savunma, yönetim, finans ve ekonomik çıkarlar başlıkları altında konu detaylıca ele alınmıştır.²⁹

Bölgeye ulaşmasından itibaren Filistin'deki birçok yeri gezen heyet, bu ziyaretlerle bölgenin içinde bulunduğu durumu yakından gözlemledikten sonra konuyla ilgili önemli bilgileri kayda geçirmekle kalmayıp bu konularda

24 Karasapan, *Filistin ve Şark-ül-Ürdün*, 2/173-174.

25 el-'Umeri, *el-Ürdün ve'l-Kadiyyetu'l-Filistiniyye*, 59-60; Roza I. M. El-Eini, *Mandated Landscape: British imperial rule in Palestine, 1929-1948* (Oxon: Routledge, 2005), 316-330.

26 Gregory S. Mahler - Alden R. W. Mahler, *The Arab-Israeli Conflict: An Introduction and Documentary Reader* (Routledge, 2009), 69-79.

27 "Peel Commission Proposes Partition Map - 7 July 1937 (Map)", *Interactive Encyclopedia of the Palestine Question - Palquest* (2024); Kasalak, "İngilizlerin Filistin Politikası ve Filistin Mandası", 75; Sait Yılmaz, "Atatürk, Ortadoğu ve Filistin" (Erişim 02 Ekim 2024).

28 el-'Umeri, *el-Ürdün ve'l-Kadiyyetu'l-Filistiniyye*, 109-110.

29 "Palestine Partition Commission (Woodhead) Report - 9 November 1938 (Historical Text)", *Interactive Encyclopedia of the Palestine Question - Palquest* (Erişim 02 Ekim 2024).

kendilerine yardımcı olmak isteyen kişilerin düşünce ve şahitliklerini gerek gizli gerekse açıkça kabul etmiştir.³⁰ Konuyla ilgili çalışmalarını bitirip Londra'ya dönen komisyon 9 Kasım 1939 tarihinde yayınladığı raporda Filistin meselesinin üç şekilde (A, B ve C Planı) çözülebileceğini belirtmiştir:

- » *A Planı*: Peel Raporu'na dayanan bu planda, kıyıda bir Yahudi devleti, Kudüs'ten kıyı kenti Yafa'ya kadar İngiliz mandasına ait bir koridor ve Filistin'in geri kalanıyla *Doğu Ürdün Emirliği* topraklarından oluşan bir Arap devleti önerilmiştir. Peel Planı'nda manda yönetimine verilen Yafa (Tel Aviv hariç), A Planı'nda Arap devletine dahil edilmişti.
- » *B Planı*: Amerikan heyetinin tavsiyesi olarak da bilinen bu planın, A Planı'ndan tek farkı, Celile'yi kalıcı olarak manda yönetimine bırakması ve Yafa'nın güneyindeki bölgenin güneyini Arap Devleti sınırlarına katarak Yahudi Devleti'nin sınırlarını küçültmesidir.
- » *C Planı*: Manda yönetiminin etkisini arttıran bu plan, iki parçalı Yahudi devleti, bir Arap devleti ve İngiliz kontrolü altında üç manda (Celile, Kudüs ve Beerşeba) önerilmektedir.³¹

Woodhead Komisyonu'nun önerdiği bu planlar incelendiğinde, İngiliz hükümetinin manda yönetimini bölgede güçlü kılmak amacıyla stratejik noktaların kontrolünde söz sahibi olmak istediği açıkça görülmektedir. Yine, Arap ve Yahudi tarafları arasındaki çatışmaların kontrol altına alınması ve barışın sağlanması için kutsal mekanların yönetimini üstlendiği görülmektedir. Arap ve Yahudi tarafları arasında yapılan taksimde ise Arap devletine daha fazla pay verildiği görülse de yeni kurulacak iki devletin sınırları içerisinde diğerine ait nüfusun bulunması Filistin meselesinin çözümünde önemli bir engel olmuştur. Arap devleti tarafında kalacak Yahudilere ve Yahudi devleti sınırlarında kalacak Araplara nasıl muamele edileceği tarafların mutabakatını zora sokmuştur.³²

Woodhead Komisyonu planlardan en makul olanının C Planı olduğunu³³ bildirse de uygulamada tarafların tutumunu gören İngiliz hükümeti planın uygulanamaz olduğunu duyurmuştur. Ancak, Arap-Yahudi anlaşmasının hâlâ mümkün olabileceğini öne sürerek 1939'da Filistinli Arapları, bazı Arap devletlerini ve Yahudileri krizi çözmeye yönelik üçüncü bir girişim olan Londra Konferansı'na katılmaya davet etmiştir.

2.3. Londra Konferansı (7 Şubat -17 Mart 1939) ve Beyaz Kitap (1939)

Peel ve Woodhead komisyonlarının başarısız olması üzerine İngiltere, bölgedeki manda yönetiminin geleceğini belirlemek ve Filistin'in taksimini görüşmek üzere tarafları Londra'ya davet etmiştir. St James Sarayı Konferansı olarak da bilinen bu konferansta Arap heyeti, Yahudi heyetle aynı oturumda bulunmayı reddedince Yahudi ve Arap heyetlerle ayrı ayrı görüşülmüştür. İlk başta uzlaşmanın sağlanmadığı beş haftalık bu görüşmelerin sonunda bazı konular üzerinde uzlaşıya varılsa da konferansta istenilen çözüme varılamamıştır. Bu durum üzerine İngiltere, meselelerin çözümünü ilgili tavsiyelerini daha sonra *Beyaz Kitap (1939)* olarak ilan etmiştir.

Beyaz Kitap'ta ilan edilen bu tavsiyelerin anayasa, göç ve araziler olmak üzere üç temel konuyla ilgili olduğu görülmektedir:

- a. Anayasa: Bölgede kurulması planlanan devletin anayasal düzeninin oluşturulması için belirlenen yol haritasının şekillendiği bu bölümde şu detaylara yer verilmiştir:
 - » On yıl içinde, iki ülkenin gelecekteki ticari ve askeri ihtiyaçlarını karşılamayı garanti eden bir anlaşmayla İngiltere'ye bağlı bağımsız bir Filistin hükümeti kurulacak ve manda yönetiminin sona ermesi için Milletler Cemiyeti Konseyi (MCK) ile danışma halinde olunacaktır.
 - » Kurulacak bağımsız devletin, Arap ve Yahudilerin temel çıkarlarının korunduğu ve her ikisinin de yönetime katıldığı bir devlet olacaktır. Ayrıca, İngilizlerin ülkeyi yönetme sorumluluğunu elinde bulunduracağı bir geçiş dönemi olacak ve bu süreçte Filistinlilere yönetimde giderek artan bir pay verilecektir.
 - » Filistin'de istenilen güvenlik ve düzen sağlandıktan sonra, halkın kendi ülkesinin yönetiminde daha fazla söz sahibi olması için gerekli tedbirler alınacak ve Yüksek Komiser'in denetimine tabi olan tüm devlet dairelerinin İngiliz danışmanların yardımıyla Filistinlilerin kontrolüne verilecektir.

30 el-'Umeri, *el-Ürdün ve'l-Kadiyyetu'l-Filistiniyye*, 111.

31 el-'Umeri, *el-Ürdün ve'l-Kadiyyetu'l-Filistiniyye*, 145.

32 Sir John Woodhead, *Palestine Partition Commission (Woodhead Commission) Report 1938* (London: Majesty Stationery Office, 1938), 40-88.

33 Woodhead, *Palestine Partition Commission (Woodhead Commission) Report 1938*.

- » İngiliz hükümeti, seçilmiş bir yasama organının oluşturulması konusunda bir öneride bulunmasa da bu konuyu uygun bir anayasal gelişme olarak değerlendirmektedir. Eğer Filistinliler daha sonra böyle bir gelişmeden yana görüş bildirirse, yerel koşulların izin vermesi halinde İngiliz hükümeti gerekli tedbirleri almaya hazır olacaktır.
- » Güvenlik ve düzenin sağlanmasının üzerinden beş yıl geçtikten sonra, geçiş döneminde anayasal düzenlemelerin nasıl ilerleyeceğini değerlendirmek, anayasanın gelişimini araştırmak ve bağımsız bir Filistin devleti için tavsiyelerde bulunmak üzere Filistin ve İngiliz temsilcilerinden oluşan uygun bir kurul oluşturulacak.
- » İngiltere hükümeti, kutsal mekanların korunması, onlara erişimin kolaylaştırılması, çeşitli dini kurumların çıkarlarının ve mallarının korunması ve Yahudilerin özel statüsü uyarınca buradaki çeşitli mezheplerin korunması gibi konularda ikna edilecektir.
- » Kurulacak olan hükümet, on yıl içinde bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasını sağlayacak koşulları oluşturmak için elinden gelen her şeyi yapacaktır. Belirtilen sürenin sona ermesinden sonra İngiliz hükümeti, koşulların bağımsız bir devletin oluşumunun ertelenmesini gerektirdiğini düşünürse, konuyla ilgili kararından önce Filistin halkının temsilcilerine, MCK'ya ve komşu Arap devletlerine danışacaktır. Eğer İngiliz hükümeti bu ertelemenin kaçınılmaz olduğuna karar verirse, geleceğe yönelik planlar geliştirmede iş birliği yapmak ve istenilen hedefe mümkün olan en kısa sürede ulaşmak için Arap ve Yahudileri kendisiyle iş birliği yapmaya davet edebilecektir.

b. Göç: Bölgede kurulması planlanan devletin nüfus yapısını şekillendirecek olan göçler konusunda şu detaylara yer verilmiştir:

- » Ülke ekonomisinin izin vermesi koşuluyla, beş yıl içerisinde Filistin'deki Yahudi nüfusu, ülkenin toplam nüfusunun yaklaşık üçte birine çıkarılacak yani bu süreçte yaklaşık 75.000 Yahudi göçmenin Filistin'e girişine izin verilecektir.
- » Söz konusu beş yılın bitiminden sonra, Filistinli Araplar kabul etmedikçe, artık Yahudi göçüne izin verilmeyecektir.
- » İngiliz hükümeti yasadışı göçü engellemeye yönelik kararlılığını konuyla ilgili daha fazla önlem alarak ortaya koyacaktır. Bu tedbirlere rağmen bir miktar yasa dışı Yahudi göçmenin ülkeye girmesi ve bunların sınır dışı edilemeyenler arasında yer alması durumunda, bunların sayısı yıllık kotadan düşürülecektir.
- » İngiliz hükümeti, düşündüğü göçün söz konusu yıllar içinde gerçekleşmesi halinde, daha fazla göçe izin vererek Yahudi ulusal yurdunun kurulmasını kolaylaştırmak için herhangi bir gerekçe ve yükümlülüğe sahip olmayacağına, ayrıca Arap halkının isteklerini dikkate almayacağına karar vermiştir.

c. Araziler: Kurulacak devletin topraklarıyla ilgili şu detaylara yer verilmiştir:

- » Yüksek Komisere, arazi transferini önleme ve düzenleme yetkisini içeren genel yetkiler verilecektir. Bu yetkiler, söz konusu beyanın yayınlandığı tarihten itibaren yürürlüğe girecek ve geçiş dönemi boyunca Yüksek Komiserin elinde olacaktır.
- » Yüksek Komiserin, Arapların haklarının ve statüsünün tamamen korunduğuna ikna olması halinde, toprak transferini önlemek veya kısıtlamak için verdiği emirleri yeniden gözden geçirmesine ve bu emirleri değiştirmesine izin verilecektir.³⁴

Özetle Beyaz Kitap, Yahudi göçüne sınır getirilmesi ve sonraki göçlerdeki rakamların Filistin'deki Araplarla anlaşmaya varılarak belirlenmesi, Yahudilerin arazi almasına kısıtlamaların getirilmesi, Filistinlilerin (Yahudi ve Arapların) kademeli olarak üst düzey idari görevlere getirilmesi ve on yıl sonra tüm yetkilerin temsili bir hükümete devredilmesi konularında kesin kararları ortaya koymuştur. İngiliz Hükümeti konferansın sonunda sunulan bu önerileri Filistin'deki şiddetin sona ermesi şartına bağlamıştır. Eğer on yıl sonra hükümet şekli konusunda bir anlaşmaya varılamazsa İngilizler durumu yeniden değerlendirme hakkını kendilerinde saklı tutmuşlardır.

2.4. Anglo-Amerikan Araştırma Komisyonu (AAK) (1946)

4 Ocak 1946 yılında İngiliz ve Amerikan delegelerin Washington'da oluşturduğu bu heyetin amacı, Avrupa'da Nazi zulmüne uğrayan Yahudilerin bulunduğu durumu belirlemek, İngiliz mandasının Filistin'deki siyasi, sosyal ve ekonomik durumunu tespit etmek, oradaki yerleşik halkın refah durumunu ortaya koymak ve bölgede kalıcı çözüm için gerekli tavsiyelerde bulunmak şeklinde belirtilmiştir. Komite, konuyla ilgili çalışmalarına Filistin'e yönelik

34 Secretary of State for The Colonies Parliament Secretary of State, *Palestine: Statement of Policy* (London: Majesty Stationery Office, 1939), 3-12.

resmi Amerikan ve İngiliz politikalarını incelemek amacıyla Washington ve Londra'yı ziyaret ederek başlamıştır. Sonrasında Holokost'tan sağ kurtulan Yahudi göçmelerin durumunu tespit etmek amacıyla başta Viyana olmak üzere Avrupa'daki farklı şehirlere gitmiş ve buradaki kamplarda röportajlar yapmışlardır.³⁵ Yaptıkları çalışma ve anketler sonucunda göçmenlerin tamamına yakınının Filistin'e gidip orada yaşamak istedikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bir sonraki ziyaretini Kahire ve Riyad'a gerçekleştiren komitenin, Riyad'da Suudi Arabistan Kralı İbn Suud ile yaptığı görüşmede, Kral tarafından Yahudilerin bölgede istenilmediği vurgulanmıştır.³⁶ Daha sonra Filistin'e geçen heyet burada geçirdiği üç hafta boyunca Yahudi ve Arap yerleşimlerini ziyaret etmiş ve birçok Yahudi, Arap ve İngiliz yetkilinin ifadelerini dinlemiştir.³⁷ Buradaki çalışmalarını da tamamlayan ve bulgularını taslak haline getirmek için Lozan'a giden komite, 20 Nisan 1946'da yayınladığı raporda Avrupa'daki Yahudiler, Filistin'e göç, kurulacak devletin ilkeleri, manda ve BM ile ilişkiler, Arap ve Yahudiler arasındaki standartların eşitliği, arazi politikası, ekonomik gelişme, eğitim ve barışın gerekliliği gibi on farklı başlıkta şu önerilerde bulunmuştur:

- » Birçok ülkenin Avrupa'dan kaçan Yahudilere ev bulma konusunda önemli bir yardım vermediği, Filistin'in tek başına Nazi zulmünden kaçan Yahudilerin göç ihtiyacını karşılayamayacağından dolayı tüm dünyanın bu ve diğer “yerinden edilmiş kişilerin” yeniden yerleştirilmesi için sorumluluğu paylaşması gerekmektedir. Amerikan ve İngiliz hükümetleri diğer ülkelerle iş birliği içinde, eski topluluklarıyla bağları onarılamaz bir şekilde kopmuş olan, inançları ve milliyetleri ne olursa olsun, tüm bu “yerinden edilmiş kişiler” için derhal yeni evler bulmaya çalışmalı ve BM'nin “ırk, cinsiyet, dil veya din ayrımı gözetmeksizin herkes için insan haklarına ve temel özgürlüklere evrensel saygı gösterilmesi ve bunlara riayet edilmesi” çağrısında bulunan kararını derhal yürürlüğe sokmak için çaba göstermelidir.
- » Nazi ve Faşist zulmünün kurbanı olan Yahudilerin Filistin'e kabulü için derhal 100.000 kişiye oturma izni verilmesi, bu izin belgelerinin mümkün olduğunca 1946'da verilmesi ve bu göçün koşulların elverdiği ölçüde hızlandırılması gerekmektedir.
- » Yahudi ve Arapların Filistin üzerindeki hak iddialarını kesin olarak ortadan kaldırmak için, üç ilkenin yerine getirilmesi gerekmektedir. Buna göre, Filistin ne bir Yahudi devleti ne de bir Arap devleti olacaktır. Kurulacak olan hükümet biçimi, uluslararası garantiler altında, Yahudi, Hristiyan ve Müslüman halkların kutsal topraklardaki çıkarlarını tam olarak koruyacak ve muhafaza edecektir. Belirtilen bu üç ilkenin yerine getirilmesi halinde sakinlerine kendi kendini yönetme hakkı tam olarak verilecektir.
- » Yahudiler ve Araplar arasındaki düşmanlığın ve egemenlik mücadelesinin, en sonunda dünya barışını tehdit edecek bir iç çatışmaya yol açmaması için bu düşmanlık ortadan kalkana kadar Filistin Hükümeti, BM manda yönetimi altında kalacaktır.
- » Özyönetim için, Filistin'deki Arapların ekonomik, eğitimsel ve siyasi ilerlemesi Yahudilerinkiyle eşit öneme sahip olmalıdır. Taraflar arasındaki uçurumun kapatılarak Arapların yaşam standardını yükseltmek için gerekli önlemler bir an önce alınmalıdır.
- » BM'ye erken başvuru yapılınca ve bir vesayet anlaşması imzalanıncaya kadar, manda idaresi, Filistin'i göçle ilgili “Filistin yönetimi, nüfusun diğer kesimlerinin haklarına ve konumlarına halel getirilmemesini sağlarken, uygun koşullar altında Yahudi göçünü kolaylaştıracaktır” ilkesine uygun yönetmelidir.
- » 1940 tarihli Arazi Devirleri Yönetmeliği'nin iptal edilmesini ve yerine ırk, topluluk ya da mezhep farkı gözetmeksizin arazinin satışı, kiralanması ya da kullanımında serbestlik politikasına dayanan ve küçük mülk sahipleri ile kiracı ekicilerin çıkarlarına yeterli koruma sağlayan yönetmelikler getirilmelidir. Hükümetin, Taberiye Gölü civarındaki kutsal yerleri korumak amacıyla buraları denetime tabi tutması ve gerekli yasaları bir an önce çıkarması gerekmektedir.
- » – Artan nüfus karşısında ülkenin desteklenmesi amacıyla Filistin'de büyük ölçekli tarımsal ve endüstriyel kalkınma için önerilen çeşitli projeler başarılı bir şekilde hayata geçirilmelidir. Filistin'de barış olmadığı sürece başarısız olma ihtimalleri yüksek olan bu planların başarısı için komşu Arap devletlerle iş birliği yapılmalıdır.
- » İki halkın uzlaşması ve Arapların yaşam koşullarının iyileştirilmesi amacıyla hem Yahudi hem de Arapların eğitim

35 Fatma Taşdemir, “İsrail-Filistin Sorununun Selfdeterminasyon Hakkı Çerçevesinde Analizi”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2/2 (01 Aralık 2000), 210.

36 Amikam Nachmani, *Great Power Discord in Palestine: The Anglo-American Committee of Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine 1945-46* (London: Frank Cass Publishers, 1987), 153.

37 Ayhan Nuri Yılmaz - Vahide Alagöz, “Birleşmiş Milletler'in Filistin Politikası”, *Journal of Economics and Political Sciences* 3/2 (30 Aralık 2023), 115-117.

sisteminde -zorunlu eğitimin makul bir süre içinde başlatılması dahil olmak üzere- bazı reformlar yapılmalıdır.

- » Bu raporun kabul edilmesi halinde, uygulanmasını engelleyecek doğrudan ya da dolaylı önlemeye yönelik her iki taraftan gelebilecek her türlü girişim kararlılıkla bastırılacaktır. Ayrıca, Yahudi ve Araplar manda yönetimiyle aktif iş birliğini devam ettirmelidir.³⁸

ABD Başkanı Harry S. Truman, komitenin 100.000 Yahudi mültecinin derhal Filistin'e kabul edilmesi ve Yahudi-lerin toprak satın alma hakkına sahip olması yönündeki tavsiyesi dışındaki diğer tavsiyeleri reddetmiştir.³⁹ Truman'ın bu tutumu İngiliz hükümetinin uygulamak istedikleriyle çelişince tavsiyelerin uygulanması zora girmiştir. İngiliz hükümeti, Yahudi ve Arapların komitenin tavsiyelerini kabul etmeyeceği ihtimaline yönelik bir önlem olarak komitenin tavsiyelerine ilişkin bir araştırma hazırlatmıştır. Bu rapor çalışmasının sonunda, Yahudilerin bölünme dışında hiçbir şeyi kabul etmeyeceği, Irgun ve Haganah gibi Yahudi silahlı grupların çeşitli saldırılarda bulunacağı belirlenmiştir. Raporda ayrıca Filistin'de, çevredeki Arap devletlerinin mali desteğiyle genel bir Arap ayaklanması yaşanabileceği görülmüştür. 100.000 Yahudi göçmenin yerleştirilmesi, Arap kalkınmasının finanse edilmesi, Yishuv'un silahsızlandırılması ve herhangi bir isyanın bastırılması gibi masrafları tek başına üstlenmeyeceği konusunda kararlı olan İngiliz hükümeti, raporun uygulanmasını ABD'nin askeri ve mali yardımına bağlayıp ABD hükümetinden Filistin'e derhal konuşlandırılmak üzere asker talebinde bulunmuş ancak İngilizlerin bu teklifi Amerikalılar tarafından reddedilmiştir.

Diğer yandan yayınlanan AAK raporundaki önerilerin nasıl uygulanacağını belirlemek için Herbert Morrison ve Henry F. Grady liderliğinde yeni bir komite oluşturulmuştur.⁴⁰ Morrison komisyonu olarak da bilinen bu heyetin Morrison tarafından İngiliz Parlamentosu'na sunulan raporunda Filistin sorununun çözümü için federal bir plan önerilir. AAK raporunun önemli bölümlerini reddeden plan, Filistin'in dört vilayete bölünmesini öngörmüştür.⁴¹ Yayınlanan rapordaki tavsiyelere gelen ilk itirazların çokluğu ve konunun konuşulup uzlaşmanın sağlanması amacıyla taraflar 1946'daki Londra Konferansı'na davet edilmiştir.⁴²

2.5. Londra Konferansı, Morrison Planı ve Bevin Planı (1946-1947)

Morrison planı üzerine tavsiyelerin değerlendirilmesi, Filistin'in geleceğinin görüşülmesi ve manda yönetiminin bitmesi gibi konuların konuşulması için Arapların talebiyle İngiltere tarafından organize edilen (ikinci) Londra Konferansı, İngiltere ve ABD'de yapılan iki oturumdan oluşmaktadır. 9 Eylül 1946'da yapılan birinci oturum için her ne kadar tüm taraflara davetiye gönderilse de toplantı sadece o dönemki Arap Ligi üyesi devletler ile gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde önerilen Morrison Planı özelinde şu tavsiyelerde bulunmuştur:

- » Filistin -bölgenin yaklaşık %40'ını oluşturan bir Arap; %14'lik bir kısma sahip Yahudi ve %43'ünü kapsayan iki İngiliz vilayeti (Kudüs ve Necef) olmak üzere- manda yönetimine bağlı olmak şartıyla 4 vilayete bölünecektir.
- » Her bölgede, hakimiyetleri altında bulunanlara yasa önünde eşitlik güvencesi, hareket serbestisi, ticaret özgürlüğü garanti eden ve bu konularda gerekli önlemleri alma yetkisine sahip yasama, yürütme ve yargıda yetkili bir yerel yönetim kurulacaktır.
- » Tüm bu bölgelerde savunma, ulaşım, gümrük, vergi, asayiş ve mahkemeler gibi düzeni sağlayan, yasaları uygulayan ve yerel yönetimlere verilmesi öngörülmemen yetkileriyle tüm Filistin'i ilgilendiren konular için merkezi bir hükümetin kurulması gerekmektedir.
- » Her bölgede üyeleri seçimle, başkan ve Bakanlar kurulunun ise Yüksek Komiser tarafından seçilen temsilciler konseyinin kurulması gerekir. Yerel bazı konularda yasa çıkarma yetkisi bulunan bu konseyin, çıkardığı yasaları uygulaması Yüksek Komiserin onayını gerektirir.
- » Yüksek Komiser, kendisi tarafından atanan bir yürütme konseyinin de yardımıyla, başlangıçta merkezi hükümetin yürütme ve yasama işlevlerini yerine getirecektir. Onun uygun görmesi halinde, Filistinliler merkezi hükümetin çeşitli kademelerin başında yer alabileceklerdir.
- » Yüksek Komiser, biri şehirleşme ve gelişmeye yönelik projeler konseyi diğeri merkezi hükümet delegeleri ile

38 "Avalon Project - Anglo-American Committee of Inquiry - Chapter I" (2024).

39 Benny Morris, *1948: A History of the First Arab-Israeli War* (New Haven: Yale University Press, 2008), 33-34.

40 Michael Joseph Cohen, *Palestine and the Great Powers, 1945-1948* (Princeton: Princeton University Press, 2016), 131.

41 Fred J. Khouri, *The Arab-Israeli Dilemma* (New York: Syracuse University Press, 1985), 36.

42 David A. Charters, *The British Army and Jewish Insurgency in Palestine, 1945-47* (London: Palgrave Macmillan, 1989), 39; Ilan Pappé, *The Making of the Arab-Israeli Conflict 1947-1951* (London: I.B. Tauris, 1992), 52; Steven L. Spiegel, *The Other Arab-Israeli Conflict: Making America's Middle East Policy, from Truman to Reagan* (Chicago: University of Chicago Press, 1985), 24.

bölge temsilcilerinden oluşan fiyat belirleme konseyi kurulmalıdır.

- » Yüksek Komiser, Kudüs bölgesindeki üyelerinin çoğunun seçimle belirlendiği belediye meclisinin üye sayısını belirleme hakkını sahiptir.
- » Yüksek Komiser, olağanüstü hallerde bölgesel hükümetlerin işlevlerini yerine getirememesi veya bunları ihlali durumunda onlara müdahale etme hakkını saklı tutar.
- » Yahudi göçü, merkezi hükümetin kontrolünde ve bölgesel hükümetlerin tavsiyeleri doğrultusunda uygulanmalıdır. Merkezi hükümet, söz konusu hükümetin önerdiği sınır ve şartlar içerisinde göçe izin verir ve kapasiteyi aşamaz.
- » 100.000 Yahudi göçmeninin derhal Filistin'e girişi ve bundan sonra da göçün devamı etmesi tavsiye edilmektedir.⁴³

İngiliz hükümetinin bu tavsiyeleri, Arap devletler tarafından reddedilmiş ve yerine yeni bazı tavsiyelerde bulunulmuştur.⁴⁴ Araplar Filistin'in en kısa zamanda önce bir Arap çoğunluğuna sahip İngiliz mandasında üniter bir devlet ardından da bağımsızlığına kavuşması, Filistin'de on yıl ikamet eden Yahudilerin Filistin vatandaşlığı alması ve diğer tüm vatandaşlarla eşit haklara sahip olması, Yahudi cemaatinin dini ve kültürel haklarını korumak için özel güvenceler sağlanması, kutsal yerlerin kutsiyetinin garanti altına alınması ve Filistin'in her yerinde dini ibadet özgürlüğü için güvenceler sağlanması, yasama meclisinde Yahudi temsilcilere de yer verilmesi gibi bazı önerilerde bulunmuşlardır.⁴⁵

İlk oturumun sonunda sunulan tavsiyelerin, Arap ve Yahudi taraflarını Filistin'in geleceği konusunda anlaşmaya varamayacağı kanaatine varan İngiltere görüşmelere ara vermiştir. Ocak 1947'de ikinci ayağı başlayan konferansa bu kez, Arap Ligi devletlerine katılan Filistin Arap Yüksek İdaresi ve Yahudi temsilciler katılmış; İngiliz hükümetiyle gayri resmi görüşmelerde bulunmuşlardır. Görüşmelerin sonunda 7 Şubat 1947'de İngiliz hükümeti tüm taraflara yeni bir öneride bulunarak Filistin'i bağımsızlığa hazırlamak amacıyla bölge üzerinde beş yıllık bir İngiliz vesayeti teklifinde bulunmuştur. Planda önerilen vesayet şartları gerek Yahudilere gerekse Araplara yerel özerklik sağlanmasını öngörmekle beraber, İngiliz Yüksek Komiserliği'nin bu bölgelerdeki azınlıkların korunması sorumluluğunu üstleneceğini açıkça ortaya koymaktaydı. Yüksek Komiser temsili bir danışma konseyi oluşturmaya çalışacak, dört yılın sonunda kurucu meclis seçilecekti. Bu meclisteki Arap temsilcilerin çoğunluğu ve Yahudi temsilcilerin çoğunluğu arasında anlaşmaya varılırsa, gecikmeden bağımsız bir devlet kurulacaktı. Anlaşmazlık durumunda, BM Vesayet Konseyi'nden gelecekteki süreç hakkında tavsiyede bulunması istenecekti. Ancak bu yeni öneri Arap ve Yahudiler tarafından reddedildi. Yahudi temsilciler, Filistin'in bir Yahudi devleti olmasını ve ülkenin ekonomik maksimum kapasitesi nispetinde Yahudi göçüne izin verilmesini savunmuştur. Arap temsilciler ise, bağımsız bir devletle sonuçlanacak Yahudi göçünün "kan dökülmesine" yol açacağını öne sürerek çözümü, Filistin'de yaşamayı seçen Yahudi nüfusu için korunmalarını ve vatandaşlık verilmesini teklif etmişlerdir.⁴⁶

Daha sonra İngiltere Dışişleri Bakanı Ernest Bevin, diplomat Harold Beeley tavsiyeleri doğrultusunda şekillenen Bevin-Beeley Planı/ Bevin Planı'nı ortaya atmıştır.⁴⁷ İngiltere'nin 20. yüzyılın ortalarında Filistin'deki Arap ve Yahudi halkları arasında gerilimi çözmeye yönelik tek başına son girişimi⁴⁸ olarak kabul edilen bu plan, Morrison Planı'nda önerildiği gibi Filistin'in beş yıllık vesayet rejimi altına alınmasını, Harrison Raporu'nda önerilen yerinden edilmiş 100.000 göçmen Yahudi'nin kademeli olarak iki yıl boyunca ayda 4.000 göçmenin kabulüne izin verilmesini ve Yahudi ve Arap temsilcilerin çoğunluğunun alınacağı bir "Kurucu Meclis" seçilmesini önermiştir. Ancak bu plan da taraflar tarafından reddedilmiştir. Hatta Yahudi tarafı bu planın vesayetin sonunda bölünmeyi önermediği için Morrison Planı'ndan daha kötü olduğunu savunmuştur.⁴⁹

İngiliz hükümeti tarafından tüm tarafların mutabakata varacağı kalıcı bir çözüm olarak sunulan beş yıllık İngiliz vesayetine ilişkin bir proje olan Bevin Planı'nın da hem Araplar hem de Yahudiler tarafından reddedilmesi üzerine İngiltere, sorunu BM'ye taşımıştır. Böylece Ekim 1946'da ilk ayağı tamamlanan konferansın sonunda İngiltere kendi

43 The Secretary of State for the Colonies - The Secretary of State for Foreign Affairs to Parliament, *Proposals for the Future of Palestine* (London: His Majesty's Stationery Office, 1947).

44 Spiegel, *The Other Arab-Israeli Conflict*, 23-25.

45 "Political History of Palestine under British Administration - UK Memorandum", *Question of Palestine* (2024).

46 Haim Levenberg, *Military Preparations of The Arab Community in Palestine 1945-1948* (London: Frank Cass Publishers, 1993), 61-63.

47 Jonathan David Fine, *A State Is Born: The Establishment of The Israeli System of Government, 1947-1951*, ed. Fray Hochstein, çev. Tamar L. Cohen (New York: State University of New York Press, 2018), 4.

48 Graham Jevon, *Glubb Pasha and the Arab Legion: Britain, Jordan and the End of Empire in the Middle East* (Cambridge: Cambridge University Press, 2017), 63.

49 Geoffrey Marston, "Termination of Trusteeship", *The International and Comparative Law Quarterly* 18/1 (1969), 1-40; Ellen Jenny Ravnal, "Exit Britain: British Withdrawal From the Palestine Mandate in the Early Cold War, 1947-1948", *Diplomacy & Statecraft* 21/3 (14 Eylül 2010), 416-433; Fine, *A State Is Born*, 1-5.

mandası üzerindeki haklarından feragat ederek sorunu BM'nin kararına bırakmıştır. Bunun üzerine BM tarafından 15 Mayıs 1947'de *Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi (UNSCOP)* kurulmuş ve meselenin çözüme kavuşması için gerekli yetkiler verilmiştir.⁵⁰

Filistin'deki çatışmanın nedeninin araştırılması ve mümkünse çözüm bulunması amacıyla 11 ülkenin temsilcilerinden oluşturulan bu komite, Filistin'i ziyaret ederek incelemelerde bulunmuş; oradaki ve ABD'deki Siyonist örgütlerden bilgiler almışlardır. Komisyon, 3 Eylül 1947 tarihinde yayınladığı raporunda, Filistin'deki İngiliz mandasının kaldırılmasını ve Filistin'in Yahudiler ve Araplar arasında bölünmesini önermiştir.⁵¹ Temsilcilerin çoğunluğuyla desteklenen plan, ekonomik olarak birbirine bağlı bağımsız bir Arap ve Yahudi devletlerinin kurulmasını, Kudüs ve çevresi için özel bir uluslararası rejimin kurulmasını tavsiye etmiştir. Bölge topraklarının %42'si Arap devletine, %56'sı Yahudi devletine, geri kalan %2'lik kısmı ise uluslararası bölge için pay edilmiştir.⁵² Bölünme kararına eklenen diğer maddelerle mandanın sona ermesi, İngiliz silahlı kuvvetlerinin kademeli olarak geri çekilmesi ve iki devlet ile Kudüs arasındaki sınırların çizilmesi öngörülmüştür. Plan aynı zamanda önerilen devletler arasında ekonomik iş birliğiyle din ve azınlık haklarının korunması çağrısında da bulunmuştur.⁵³

Filistinli Arap nüfusu Yahudi nüfusunun iki katı olmasına rağmen arazinin %56'sı Yahudi devletine tahsis edilmesini tavsiye eden bu plan, Siyonist yanlısı olarak değerlendirilmiştir.⁵⁴ Yahudi devletine verilecek toprakların yaşanması zor bir ortam olan ve değersiz gibi görünen Necef çölünün önemli bir bölümünü içermesi taksimdeki farklılığın nedeni gibi görülse de nüfusla ilgili problemlerin varlığı problemin çözümünde aşılması gereken bir sorun olarak kalmıştır. Yahudi devletinin neredeyse eşit sayıda Arap'a ev sahipliği yapmasına karşın, Arap devletinin çok küçük bir Yahudi azınlığa sahip olacağı öngörülmüştür.⁵⁵ Ayrıca, bu plan Yahudiler tarafından gelecekteki bölgesel genişleme için bir basamak olarak görülürken Arap tarafı durumu tepkiyle karşılamıştır. AYK, Arap Birliği, Arap liderler ve hükümetler, Arapların üçte iki çoğunluk oluşturmalarına ve toprakların çoğunluğuna sahip olmalarını gerekçe göstererek planı reddetmiştir. Ayrıca, insanlara kendi kaderlerini belirleme hakkını veren BM'nin önerdiği bu planla bu ilkeyi ihlal ettiğini öne sürerek, herhangi bir bölünmeyi kabul etmeyeceklerini söylemişlerdir. Kararın uygulanmasını önlemek için gerekli her türlü tedbiri alacaklarını da belirtmişlerdir.⁵⁶

Filistin'deki Arap-Yahudi çatışmasını sona erdirmek için ortaya koyulan uluslararası bir çaba olarak nitelendirilen BM Taksim Planı, maalesef bekleneni sağlayamamıştır. Çözüm olarak sunulan bu plan özellikle Arapların beklentilerini karşılamadığı için mevcut çatışmaları daha da derinleştirerek bölgeyi istikrarsızlığa sürüklemiştir. Plan sonrası Filistin'de patlak veren şiddet olayları misilleme ve karşı misilleme sarmalına dönüşmüştür. İngilizler, gerginliklerin düşük seviyeli çatışmalarla başlayan ve hızla bir iç savaşa dönüşen duruma müdahale etmekten kaçınmıştır.⁵⁷ 14 Mayıs 1948'de İsrail'in kurulmasına Yahudi ve Arapların tepkileri eklenince 1948 Arap-İsrail Savaşı kaçınılmaz olmuştur. Her iki taraftan kayıpların verildiği bu savaşın sonucunda, İsrail sınırlarını genişletip bölgeyi Yahudi yerleşimcilere açmıştır. Araplar ise, yaklaşık 700.000 Filistinlinin mülteciye dönüşmesinden dolayı çok zor bir duruma düşmüş ve ciddi ekonomik sorunlar yaşamışlardır. Özetle, BM Taksim Planı bölgedeki problemi çözmek bir yana problemi yeni bir aşamaya taşıyan en etkili unsur olmuş ve Arap-İsrail savaşlarını beraberinde getirmiştir. İsrail'in kendisine tanınan sınırlar dahilinde kalmayarak topraklarını sürekli genişletmesi sonucunda bölgede şiddet olayları eksik olmamış ve çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Filistinliler kendi vatanlarında mülteci konumuna düşmekle kalmayıp sahip oldukları temel hak ve hürriyetlerden de mahrum edilmiştir.⁵⁸

50 Ravndal, "Exit Britain", 416-433.

51 Çiğdem Ö, *Amerika Birleşik Devletleri-Sovyetler Birliği Ekseninde Türkiye-İsrail İlişkileri (1948-1982)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2018), 11-14.

52 Galina Nikitina, *The State of Israel: A Historical Economic and Political Study* (Moscow: Progress Publishers, 1973), 56-57.

53 United Nations, *The Yearbook of the United Nations 1947-1948* (New York: United Nations Publications, 1949), 250.

54 Mert Şahin, *Kuruluş Dönemi Türkiye-İsrail İlişkileri (1948-1958)* (İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 60-61, 72.

55 *United Nations Special Committee on Palestine: Report to General Assembly*, Official Records of The Second Session of The General Assembly (New York: United Nations, 1947), 51.

56 Mehmet Ali Duran, "Filistin Taksim Planı ve İngiliz Manda İdaresinin Sona Ermesinin Cumhuriyet ve Ulus Gazetelerine Yansımaları (1947-1948)", *İsrailiyat* 8 (16 Kasım 2021), 54-55; Ayhan Nuri Yılmaz - Vahide Alagöz, "Birleşmiş Milletler'in Filistin Politikası", *Journal of Economics and Political Sciences* 3/2 (30 Aralık 2023), 116-117.

57 Morris, 1948, 75-77.

58 David K. Fieldhouse, *D. K. Fieldhouse - Ortadoğu'da Batı Emperyalizmi 1914-1958*, çev. Merve Şahin (İstanbul: Tarih ve Kuram Yayınları, 2018), 266-267.

Sonuç

Osmanlı'nın Filistin bölgesinden çekilmesinden sonra geleceği İngiliz ve müttefiklerinin tasarruflarına bırakılan bölgenin 1948 Birleşmiş Milletler Taksim Planı'na kadar ki süreçte önerilen taksim fikirlerinin incelendiği çalışmanın neticesinde varılan en önemli sonuç BM planının bir sonuç olduğudur. 1937'den 1948'e kadar istikrarlı bir şekilde devam ettirilen Filistin taksim projelerinin Birleşmiş Milletler taksim planına zemin hazırladığı görülmüştür. Hatta İngiliz hükümetinin Filistin taksim düşüncesini uluslararası bir heyet tarafından gerçekleştirdiği söylenebilir. Diğer bir deyişle, BM taksim planı Filistin meselesinin çözülmeye çalışıldığı bir plandan ziyade İngiliz hükümetinin bölgeyle ilgili tasarrufunun uluslararası düzeyde resmileştirilmesidir. BM'nin taksim planı, bu yönüyle sorunun uluslararası gündeme alınıp çözüm getirilmeye çalışılan bir başlangıçtan ziyade bölge üzerinde yapılan İngiliz taksim projesinin uluslararası düzeyde kabul ettirildiği bir sonuçtur.

I. Dünya Savaşı'nın ardından Filistin'e devam eden Yahudi göçlerinin giderek artması ve Araplar tarafından bir isyan hareketine dönüşmesi üzerine İngiliz hükümetinin bölgedeki asayişini korumak amacıyla farklı zamanlarda ve silsile halinde heyetler gönderdiği ve konferansların düzenlediği tespit edilmiştir. Filistin'deki sükûnetin sağlanması amacıyla bölgeye Peel Komisyonu, Woodhead Komisyonu, Anglo-Amerikan Heyeti gönderilerek hazırlanan raporlar ve iki defa Londra'da düzenlenen konferansın kararları tavsiye olarak sunulmuştur. İlk konferansta Beyaz Kitap olarak bilinen meşhur belgeler tavsiye edilirken ikinci konferansta Morrison ve Bevin planları tavsiye edilmiştir. Bu komisyonların raporlarında ve konferanslar sonucunda sunulan bu tavsiyelerin ortak özelliği, Filistin bölgesinin, manda yönetimi, Araplar ve Yahudiler arasında bölüşdürülmek istenmesidir. Yani, bölgeye gönderilen heyetlerin hedefleri her ne kadar güvenlik ve asayişin sağlanması şeklinde belirtilse de asıl amaç bölünmenin resmileştirilmesi ve tarafların mutabakata vardırılması olmuştur. Yapılan bu girişimlerdeki diğer temel konuların başında bölgeye devam eden Yahudi göçünün geleceği, kurulacak Arap ve Yahudi devletlerinin esasları, toprak genişlikleri ve mandanın geleceği gelmektedir. Bu girişimlere hem Araplar hem de Yahudiler tarafından tepkiler gösterilerek tavsiyeler reddedilmiştir. Araplar Filistin'in kendilerine ait olduğunu ve Yahudilerin kurulacak bağımsız Arap devletinde yaşamaya haklarının olduğu ileri sürerek bağımsız Yahudi devleti fikrine karşı çıkarken Yahudiler ise Arapların sözlerinde durmayacağını ileri sürerek kendilerine ait bir devletin gerekliliğini ve raporlarda belirtilen topraklardan daha fazla toprağa sahip olmaları gerektiğini belirterek bu girişimlere karşı çıkmışlardır. 1948 yılına gelindiğinde ise, İngiliz ve Amerikan hükümetleri tarafından taksim önerileri şeklinde sunulan planların kaynaklık ettiği BM Taksim Planı kabul edilmiştir. Diğer bir deyişle, BM taksim planının Filistin meselesini çözmek için sunulan bir plandan ziyade önceden sunulan tekliflerin sonucu hatta dayatması olduğu sonucuna varılmıştır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyanın yeni süper gücü olan Amerika ile eski süper gücü İngiltere arasındaki güç mücadelesinin de yaşandığı bu planda, her iki devlet de bölgedeki çıkarlarını önceleyerek meseleye yaklaşmışlardır. Bölgede bir müttefik oluşturma hedefiyle planın kabul edilmesinde aktif rol oynayan Amerika, BM Genel Kurulu'nda planın lehine oy kullanarak diğer ülkelerin de planı desteklemesi için diplomatik baskı uygulamakla kalmayıp Latin Amerika ülkeleri üzerinde lobi faaliyetleri yürüterek planın kabul edilmesi için destek arayışında bulunmuştur. İngiltere ise, bir türlü çözüme kavuşmayan problemi uluslararası arenaya taşıyarak meseleden kurtulmayı hedeflemiştir. Kudüs ve civarının uluslararası bir yönetime devredilmesi halinde BM'deki daimî üyeliğinden dolayı zaten istediğini alacaktı. Böylece genelde Filistin özelde ise ve Kudüs meselesinde söz sahibi olabilecekti. Son olarak, bölgedeki problemleri uluslararası bir girişimle çözmeyi hedefleyen bu planın, amacına ulaşmadığı görülmektedir. Günümüze kadar ulaşan Arap-Yahudi çatışmalarının gittikçe şiddetlenmesi birçok masum insanın hayatına mal olurken bölgedeki istikrarsızlığı arttırmaktadır.

Kaynakça

- Arslan, Emir Şekip. *Bir Arap Aydınının Gözüyle Osmanlı Tarihi ve I. Dünya Savaşı Anıları*. çev. Selda Meydan - Ahmet Meydan. İstanbul: Çatı Kitapları, 2005.
- Avneri, Arich L. *The Claim of Dispossession: Jewish Land-Settlement and the Arabs 1878-1948*. New Jersey: Rutgers—The State University, 1982.
- Ayan, Ergin. “Selçuklular, Fatımiler Arasında ve Haçlılar Arasında Kudüs”. *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi* 2/1 (19 Haziran 2019), 1-12.
- Bauer, Yehuda. “From Cooperation to Resistance: The Haganah 1938-1946”. *Middle Eastern Studies* 2/3 (1966), 182-210.
- Bell, J. Bowyer. *Terror Out of Zion: The Shock Troops of Israeli Independence*. London: Avon Books, 1985.
- Charters, David A. *The British Army and Jewish Insurgency in Palestine, 1945-47*. London: Palgrave Macmillan, 1989.
- Cohen, Michael Joseph. *Palestine and the Great Powers, 1945-1948*. Princeton: Princeton University Press, 2016.
- Çetiner, Yusuf Turan. “Yüzyıl Önce: ‘Büyük Güç’ Kurguları ve 1921 Kahire Konferansı”. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 69 (25 Kasım 2021), 181-198. <https://doi.org/10.46955/ankuayd.1028362>
- Çokdoğan, Ümran. “Dinler Açısından Kudüs ve Önemi”. *Kadim Akademi SBD* 8/1 (02 Temmuz 2024), 13-32. <https://doi.org/10.55805/kad-imsbd.1420556>
- Derdine, Michael D. *Redrawing the Middle East: Sir Mark Sykes, Imperialism and the Sykes-Picot Agreement*. London: I.B. Tauris, 2018.
- Duran, Mehmet Ali. “Filistin Taksim Planı ve İngiliz Manda İdaresinin Sona Ermesinin Cumhuriyet ve Ulus Gazetelerine Yansımaları (1947-1948)”. *İsrailiyat* 8 (16 Kasım 2021), 44-62.
- Duran, Mehmet Ali. “Filistin’de Yaşanan Arap-Yahudi Çatışmaları Özelinde Peel Komisyonu Kararları ve Arapların Türkiye’den Beklentileri (1929-1939)”. *Filistin Araştırmaları Dergisi* 10 (31 Aralık 2021), 57-80. <https://doi.org/10.34230/fiad.1023362>
- El-Eini, Roza I. M. *Mandated Landscape: British imperial rule in Palestine, 1929-1948*. Oxon: Routledge, 2005.
- Elpeleg, Zvi. *Filistin Ulusal Hareketinin Kurucusu Hacı Emin el-Hüseynî*. çev. Dilek Şendil. İstanbul: İletişim Yayınları, 1. Basım, 1999.
- Fieldhouse, David K. D. K. *Fieldhouse - Ortadoğu’da Batı Emperyalizmi 1914-1958*. çev. Merve Şahin. İstanbul: Tarih ve Kuram Yayınları, 2018.
- Fine, Jonathan David. *A State Is Born: The Establishment of The Israeli System of Government, 1947-1951*. ed. Fray Hochstein. çev. Tamar L. Cohen. New York: State University of New York Press, 2018.
- Ford, Roger. *Ortadoğu’da Birinci Dünya Savaşı*. çev. Nurettin Elhüseynî. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2009.
- Fromkin, David. *A Peace to End All Peace: The Fall of the Ottoman Empire and the Creation of the Modern Middle East*. New York: Henry Holt and Company, 2001.
- Galnoor, Itzhak. *The Partition of Palestine: Decision Crossroads in the Zionist Movement*. New York: State University of New York Press, 1995.
- Hollstein, Walter. *Filistin Sorunu: Filistin Çatışmasının Sosyal Tarihi*. çev. A. Cemal Ertuğ. İstanbul: Yücel Yayınları, 1. Basım, 1975.
- Jevon, Graham. *Glubb Pasha and the Arab Legion: Britain, Jordan and the End of Empire in the Middle East*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
- Karabulut, Tuğba. “Filistin’e Yapılan Yahudi Göçleri ve Toprak Satışı Meselesi”. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi* 6/4 (24 Ekim 2023), 57-64. <https://doi.org/10.59182/tudad.1306406>
- Karasapan, Celâl Tevfik. *Filistin ve Şark-ül-Ürdün*. İstanbul: Ahmed İhsan Matbaası, 1942.
- Kasalak, Kadir. “İngilizlerin Filistin Politikası ve Filistin Mandası”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* 25 (2016), 65-78.
- Kattan, Victor. *From Coexistence to Conquest: International Law and the Origins of the Arab-Israeli Conflict 1891-1949*. London: Pluto Press, 2009.
- Khatip, Abdullah el-. “Kur’an’da Kudüs”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (30 Haziran 2004), 109-143.
- Khouri, Fred J. *The Arab-Israeli Dilemma*. New York: Syracuse University Press, 1985.
- Levenberg, Haim. *Military Preparations of The Arab Community in Palestine 1945-1948*. London: Frank Cass Publishers, 1. Basım, 1993.
- Mahler, Gregory S. - Mahler, Alden R. W. *The Arab-Israeli Conflict: An Introduction and Documentary Reader*. Routledge, 2009.
- Marston, Geoffrey. “Termination of Trusteeship”. *The International and Comparative Law Quarterly* 18/1 (1969), 1-40.
- Morris, Benny. *1948: A History of the First Arab-Israeli War*. New Haven: Yale University Press, 2008.
- Morris, Benny. *Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881-1999*. New York: Vintage, 1999.
- Nachmani, Amikam. *Great Power Discord in Palestine: The Anglo-American Committee of Inquiry into the Problems of European Jewry and Palestine 1945-46*. London: Frank Cass Publishers, 1987.
- Nikitina, Galina. *The State of Israel: A Historical Economic and Political Study*. Moscow: Progress Publishers, 1973.

- Nowar, Maan Abu. *The Struggle for Independence 1939-1947: A History of the Hashemite Kingdom of Jordan*. Lebanon: Ithaca Press, 2006.
- Öke, Mim Kemal. *Filistin Sorunu Siyonizm'den Uygarlıklar Çatışmasına*. İstanbul: Ufuk Kitapları, 2002.
- Ör, Çiğdem. *Amerika Birleşik Devletleri-Sovyetler Birliği Ekseninde Türkiye-İsrail İlişkileri (1948-1982)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2018.
- Pappé, Ilan. *The Making of the Arab-Israeli Conflict 1947-1951*. London: I.B. Tauris, 1992.
- Paris, J. Timothy. *Britain, the Hashemites and Arab Rule, 1920-1925: The Sherifian Solution (Israeli History, Politics, and Society)*. London: Frank Cass Publishers, 2003.
- Parsons, Laila. "The Secret Testimony of The Peel Commission (Part I): Underbelly of Empire". *Journal of Palestine Studies* 49/1 (2019), 7-24.
- Ravndal, Ellen Jenny. "Exit Britain: British Withdrawal From the Palestine Mandate in the Early Cold War, 1947-1948". *Diplomacy & Statecraft* 21/3 (14 Eylül 2010), 416-433. <https://doi.org/10.1080/09592296.2010.508409>
- Sağlam, Mete. "İngiliz Manda Yönetimi Altındaki Filistin'de Yahudilerin Uyguladığı Baskı ve Şiddet (1920-1948)". *Abant Sosyal Bilimler Dergisi* 23/3 (30 Kasım 2023), 1664-1679. <https://doi.org/10.11616/asbi.1328384>
- Secretary of State, *Secretary of State for The Colonies Parliament. Palestine: Statement of Policy*. London: Majesty Stationery Office, 1939.
- Sicker, Martin. *The Middle East in the Twentieth Century*. Westport: Preager Publisheers, 2001.
- Sokolow, Nahum. *History of Zionism 1600-1918*. London: Longmans, 1919.
- Spiegel, Steven L. *The Other Arab-Israeli Conflict: Making America's Middle East Policy, from Truman to Reagan*. Chicago: University of Chicago Press, 1985.
- Sykes, Christopher Hugh. *Crossroads to Israel*. London: Indiana University Press, 1973.
- Şahin, Mert. *Kuruluş Dönemi Türkiye-İsrail İlişkileri (1948-1958)*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Taşdemir, Fatma. "İsrail-Filistin Sorununun Selfdeterminasyon Hakkı Çerçevesinde Analizi". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2/2 (01 Aralık 2000), 209-226.
- The Secretary of State for the Colonies - *The Secretary of State for Foreign Affairs to Parliament. Proposals for the Future of Palestine*. London: His Majesty's Stationery Office, 1947.
- Umar, Ömer Osman - Yenisu, Melek. "Gizli Antlaşmalar Çerçevesinde San Remo Konferansı'nda Ortadoğu'yu Şekillendirme Çabaları". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 36/101 (2020), 29-70. <https://doi.org/10.33419/aamd.732722>
- Umeri, Ömer Sâlih Ali el-. *el-Ürdün ve'l-Kadiyyetu'l-Filistiniyye (Dirâse fî'l-Mevkif min Meş'ari't-Tesviyye)*. Amman: Vizaretü's-Sekâfe, 1. Basım, 2021.
- United Nations. *The Yearbook of the United Nations 1947-1948*. New York: United Nations Publications, 1. Basım, 1949.
- Woodhead, Sir John. *Palestine Partition Commission (Woodhead Commission) Report 1938*. London: Majesty Stationery Office, 1938.
- Yılmaz, Ayhan Nuri - Alagöz, Vahide. "Birleşmiş Milletler'in Filistin Politikası". *Journal of Economics and Political Sciences* 3/2 (30 Aralık 2023), 113-124.
- Yılmaz, Ayhan Nuri - Alagöz, Vahide. "Birleşmiş Milletler'in Filistin Politikası". *Journal of Economics and Political Sciences* 3/2 (30 Aralık 2023), 113-124.
- Yılmaz Odabaşı, Hayriye. "Avrupa Emperyalizmi ve Suriye Direnişi (1919-1922): Türk Millî Mücadelesiyle Ortaklıklar ve Aynlıklar". *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7 (2018), 173-209.
- Yılmaz, Sait. "Atatürk, Ortadoğu ve Filistin". Erişim 02 Ekim 2024. <https://www.21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/ataturk-ortadogu-ve-filistin>
- "Avalon Project - Anglo-American Committee of Inquiry - Chapter I". 2024. Erişim 29 Mart 2024. https://avalon.law.yale.edu/20th_century/angch01.asp
- "Jordan - History - The Making of Transjordan". 05 Temmuz 2024. Erişim 24 Mart 2024. http://www.kinghussein.gov.jo/his_transjordan.html
- Interactive Encyclopedia of the Palestine Question – palquest. "Palestine Partition Commission (Woodhead) Report - 9 November 1938 (Historical Text)". Erişim 02 Ekim 2024. <https://www.palquest.org/en/historictext/6721/palestine-partition-commission-woodhead-report>
- Interactive Encyclopedia of the Palestine Question – palquest. "Peel Commission Proposes Partition Map - 7 July 1937 (Map)". 2024. Erişim 26 Mart 2024. <https://www.palquest.org/en/media/15991/peel-commission-proposes-partition-map>
- Question of Palestine. "Political History of Palestine under British Administration - UK Memorandum". 2024. Erişim 02 Nisan 2024. <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-185776/>
- United Nations Special Committee on Palestine: Report to General Assembly. Official Records of The Second Session of The General Assembly. New York: United Nations, 1947.

Extended Abstract

Following the withdrawal of the Ottoman Empire from Bilād al-Sham, the Allied powers occupying the region promised the peoples of the region to establish their own independent national states. It argues that the projects presented by Britain and its allies between 1937 and 1948 for the partition of Palestine are important in terms of revealing the historical, political, and sociological changes in the region as well as the behind-the-scenes of the United Nations Partition Plan for Palestine. In these projects, the British mandate ignored many historical, social, and cultural common values among the people of the region, and it is important in terms of revealing the approach to the Palestine issue and the policy adopted by British and American governments in the division of Palestine.

It aims to examine the details of the prepared projects and partition proposals, consists of two main sections: to examine the attempts made on the future of Palestine from the post-Ottoman period, and to explore the contents of the projects proposed by the British and American governments for the partition of Palestine. Firstly, some important developments was paraphrased such as the McMahon-Sharif Hussein correspondence, the Sykes-Picot Agreement (1916), the Balfour Declaration (1917), the Ottoman withdrawal from the region after World War I (1914-1918), the San Remo Conference (1920), the Cairo Conference (1921), the establishment of the Emirate of Transjordan (1921), and Arab revolt in Palestine (1936-39), because the future ruler of Palestine was the main purpose of these developments. Secondly, it focused on the Peel Commission (1937), the Woodhead Commission (1938), the London Conference (1939) and the White Paper (1939), and the Anglo-American Commission of Inquiry (1946), the London Conference, the Morrison Plan, and the Bevin Plan (1946-1947), which were British-American initiatives.

As a result, it was seen that the Palestine partition projects, which continued steadily from 1937 to 1948, prepared the ground for the UN partition plan for Palestine. It can even be said that the British government's idea of Palestine partition was realized by an international delegation. So, the UN partition plan was an international formalization of the British government's disposition of the region rather than a plan to solve the Palestinian issue. In this respect, the UN partition plan is a result of the international acceptance of the British partition project on the region, rather than a beginning in which the problem was put on the international agenda and a solution was sought. It has been determined that the British government sent delegations and organized conferences at different times and in succession to maintain order in the region after the Jewish immigration to Palestine after World War I gradually increased and turned into a rebellion movement. After that, delegations were sent to the region and the reports prepared and the decisions of two conferences held in London were presented as recommendations to restore calm in Palestine. The common feature of the reports of these commissions and the recommendations was to divide Palestine between the mandate administration, the Arabs, and the Jews. Although the objectives of the delegations sent to the region were stated as ensuring security and public order, the real aim was to formalize the partition and to reach an agreement between the parties.

The other main issues in these initiatives were the future of the ongoing Jewish immigration to the region, the principles of the Arab and Jewish states to be established, territorial expanses and the future of the mandate. Both Arabs and Jews reacted to these initiatives and rejected the recommendations. While the Arabs opposed the idea of an independent Jewish state, claiming that Palestine belonged to them and that the Jews had the right to live in an independent Arab state, the Jews opposed these initiatives, claiming that the Arabs would not keep their promises and that they needed a state of their own and that they should have more land than the lands mentioned in the reports. By 1948, the UN Partition Plan, which was based on the plans presented by the British and American governments in the form of partition proposals, was adopted and, it was concluded that the UN partition plan was not a plan to solve the Palestinian issue, but rather the result or even the imposition of previous proposals. In this plan, America and Britain approached the issue by prioritizing their interests in the region. America, which played an active role in the adoption of the plan with the aim of creating an ally in the region, not only applied diplomatic pressure for other countries to support the plan by voting in favor of the plan in the UN General Assembly, but also lobbied Latin American countries to support the plan. Britain, on the other hand, aimed to get rid of the problem that could not be solved by bringing it to the international arena. If Jerusalem and its environs were handed over to an international administration, it would already get what it wanted due to its permanent membership in the UN. Finally, it is seen that this plan, which aimed to solve the problems in the region through an international initiative, did not achieve its goal. The escalation of the Arab-Jewish conflicts that have continued to the present day has cost the lives of many innocent people and increased instability in the region.